

Тема 5

Аналіз чутливості розв'язку

багатокритеріальної задачі ППР

Задача аналізу чутливості (АЧ)

Для дослідження достовірності отриманого рішення доцільно визначити залежність між результатами MAI та ступенем неточності початкових даних — експертних оцінок.

Ця задача відноситься до більш узагальненого класу задач аналізу чутливості (АЧ) розв'язку до зміни початкових даних.

Ефективність АЧ в МАІ

- ❑ перевірити обґрунтованість числових значень та необхідність у більш високій точності обчислень,
- ❑ допомагає краще зрозуміти природу проблеми, що розглядається,
- ❑ виявити можливості взаємозв'язку з іншими подібними ситуаціями

Постановка задачі аналізу чутливості

Дано:

$A = \{a_i \mid i = 1, \dots, n\}$ - множина альтернатив рішень,

$C = \{c_j \mid j = 1, \dots, m\}$ - множина критеріїв,

$W^C = \{w_j^C\}$ - ваги критеріїв, $\sum_{j=1}^m w_j^C = 1$

$V = \{v_{ij}\}$ - вага a_i відносно C_j ,

$W^{\text{глоб}} = \{w_i^{\text{глоб}}\}$ - глобальні ваги альтернатив, $\sum_{i=1}^n w_i^{\text{глоб}} = 1$

Потрібно:

- оцінити чутливість глобальних ваг альтернатив до змін у вагах критеріїв

5.1. Графічні методи аналізу чутливості

Графічні методи аналізу чутливості (методи “ what-if ”)

- ❑ АЧ виконання
- ❑ градієнтний АЧ
- ❑ динамічний АЧ
- ❑ різницевий АЧ

Приклад. Оцінювання чутливості розв'язку задачі визначення відносної привабливості альтернативних варіантів інвестицій (розподіл ресурсів)

Варіанти інвестицій

- ☐ відкритий пайовий інвестиційний фонд (ПІФ) (a1)
- ☐ депозит (a2)
- ☐ готівка (a3)

Критерії (цілі)

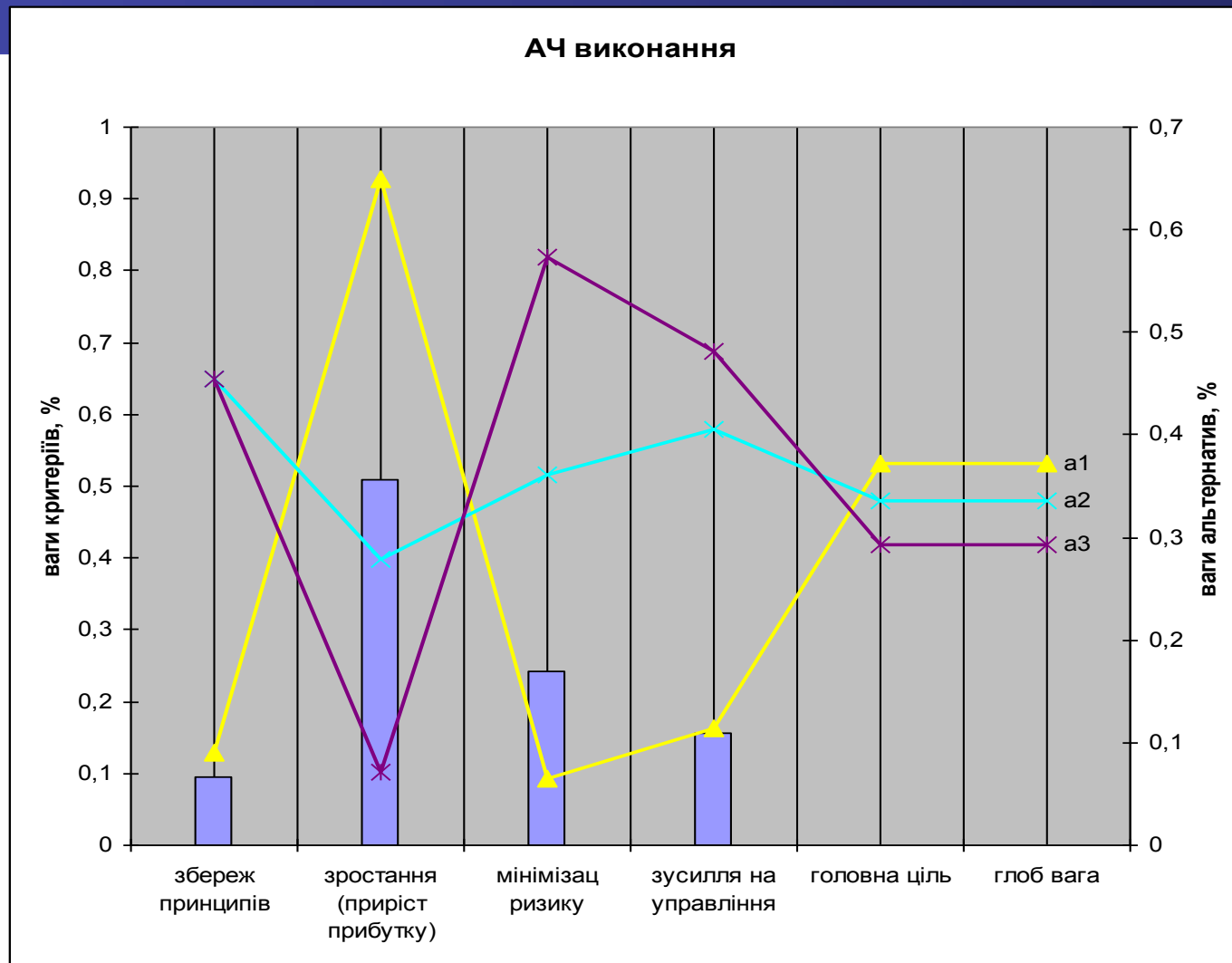
- ☐ збереження принципів (c1)
- ☐ зростання (приріст прибутку) (c2)
- ☐ мінімізація ризику (c3)
- ☐ зусилля на управління (c4)

Приклад. Ваги альтернатив інвестицій відносно часткових цілей і головної цілі прийняття рішення

	с1 (0.094)	с2 (0.509)	с3 (0.243)	с4 (0.154)	Ваги відносно головної цілі	
					Дистрибутивний синтез	Мультиплікативний синтез
а1	0.090	0.649	0.065	0.114	0.372	0.312
а2	0.455	0.279	0.361	0.405	0.335	0.436
а3	0.455	0.072	0.574	0.481	0.293	0.252

АЧ виконання

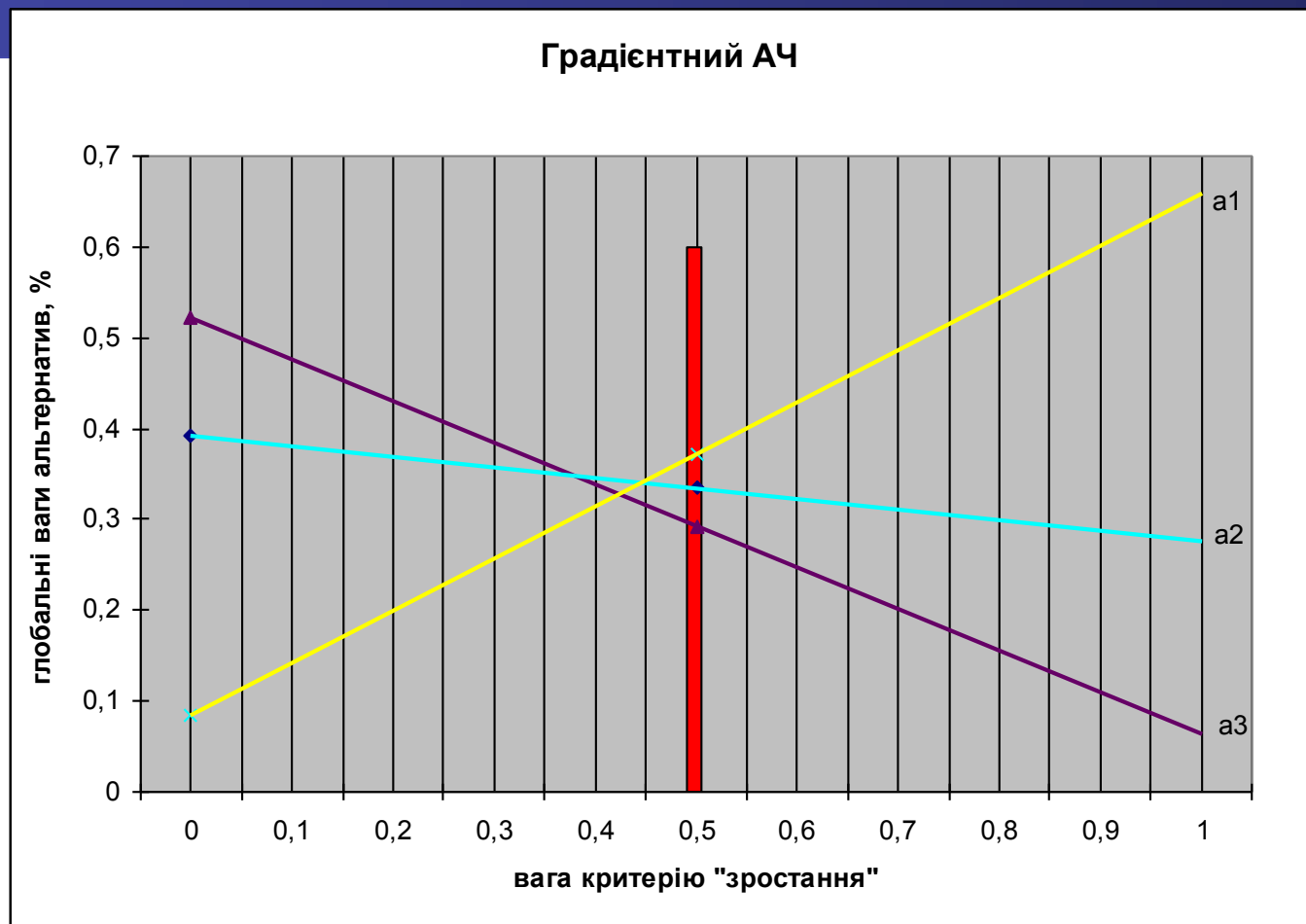
0.094

0.509

0.243

0.154

Градiєнтний АЧ

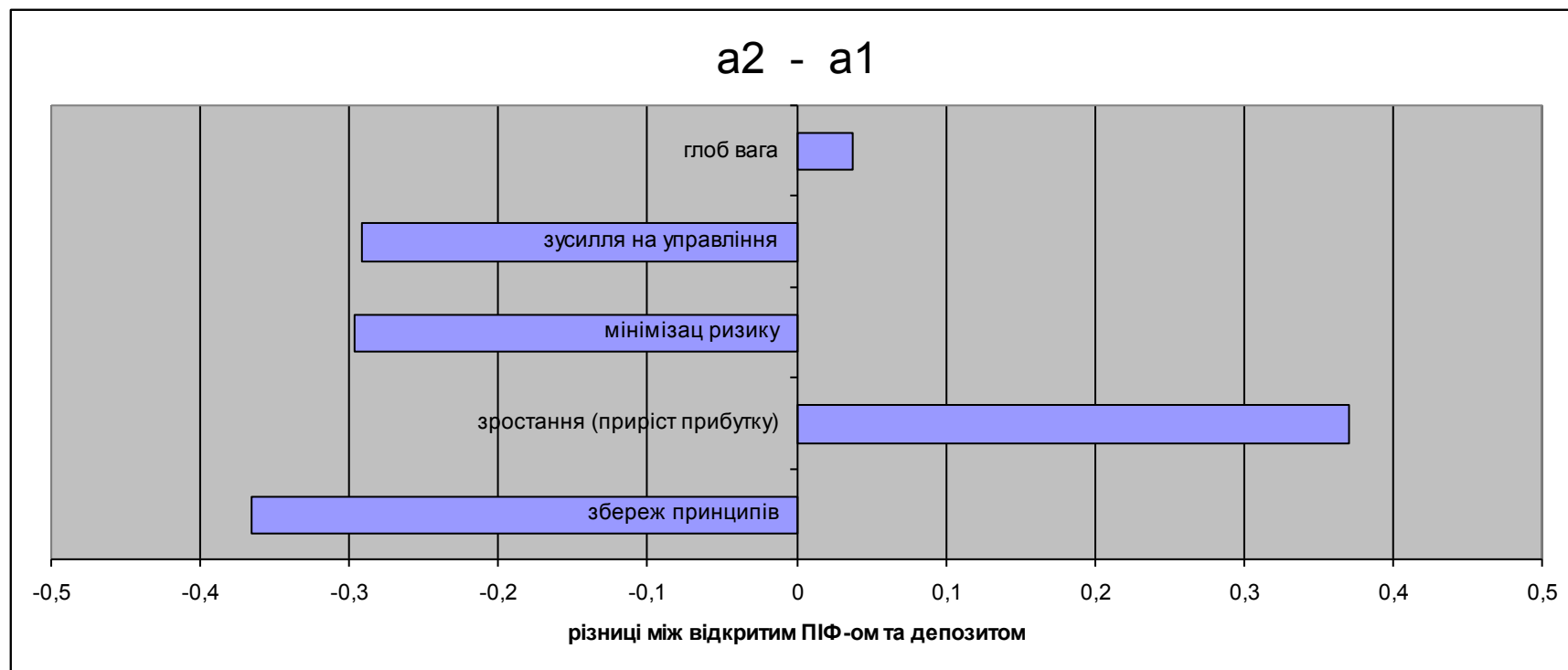
0.094

0.509

0.243

0.154

Різницевий АЧ

5.2. Поняття критичного і стійкого критеріїв

Постановка задачі

Поняття критичного і стійкого критеріїв

Постановка задачі

$$w_1^{\text{глоб}} \geq w_2^{\text{глоб}} \geq \dots \geq w_n^{\text{глоб}}$$

$$(w_l^C)' = w_l^C - \Delta_{i,j,l} \quad \delta_{i,j,l} = \frac{\Delta_{i,j,l}}{w_l^C}$$

$$(w_i^{\text{глоб}})' < (w_j^{\text{глоб}})' \quad i < j \quad (w_l^C)' \geq 0 \quad \begin{aligned} \Delta_{i,j,l} &\leq w_l^C \\ \delta_{i,j,l} &\leq 1 \end{aligned}$$

Означення: Критичним критерієм для зміни ранжування

між a_i і a_j : $|\delta_{i,j,l_{\text{crit}}}| = \min_{l=1,\dots,m} \{ |\delta_{i,j,l}| \}$

Означення: Критерій наз. стійким

Поняття ступеня критичності і чутливості критерію

Означення: Ступенем критичності критерію c_l , $l = 1, \dots, m$:

$$CritVal(C_l) = \min_{i < j} \{ |\delta_{i,j,l}| \}$$

Означення: Чутливістю критерію c_l , $l = 1, \dots, m$:

$$SensVal(C_l) = 1 / CritVal(C_l)$$

$$\delta_{i,j,l} \leq 1 \quad \Rightarrow \quad CritVal(C_l) \leq 1 \quad \Rightarrow \quad SensVal(C_l) \geq 1$$

$$SensVal(C_l) \overset{\Delta}{=} 0 \quad \text{для стійкого критерію}$$

Визначення діапазонів змін ваг критеріїв, які призводять до змін рангів альтернатив: дистрибутивний синтез

$$w_1^{glob} \geq w_2^{glob} \geq \dots \geq w_n^{glob}$$

$$(w_l^C)' = w_l^C - \Delta_{i,j,l} = w_l^C - \delta_{i,j,l} w_l^C$$

$$(w_l^C)^* = \frac{(w_l^C)'}{(w_l^C)' + \sum_{l_1=1, l_1 \neq l}^m w_{l_1}^C}$$

$$(w_{l_1}^C)^* = \frac{w_{l_1}^C}{(w_l^C)' + \sum_{l_2=1, l_2 \neq l}^m w_{l_2}^C} \quad \forall l_1 = 1, \dots, m, \quad l_1 \neq l$$

$$(w_i^{glob})' = \sum_{l_1=1}^m w_{il_1} (w_{l_1}^C)^*$$

$$(w_i^{glob})' < (w_j^{glob})' \quad \sum_{l_1=1}^m w_{il_1} (w_{l_1}^C)^* < \sum_{l_1=1}^m w_{jl_1} (w_{l_1}^C)^*$$

$$w_{il} (w_l^C)^* + \sum_{\substack{l_1=1, \\ l_1 \neq l}}^m w_{il_1} (w_{l_1}^C)^* < w_{jl} (w_l^C)^* + \sum_{\substack{l_1=1, \\ l_1 \neq l}}^m w_{jl_1} (w_{l_1}^C)^*$$

Визначення діапазонів змін ваг критеріїв, які призводять до змін рангів альтернатив: дистрибутивний синтез

$$w_{il}(w_l^C)' + \sum_{l_1=1, l_1 \neq l}^m w_{il_1} w_{l_1}^C < w_{jl}(w_l^C)' + \sum_{l_1=1, l_1 \neq l}^m w_{jl_1} w_{l_1}^C$$

$$(w_l^C)' = w_l^C - \Delta_{i,j,l} \quad -\Delta_{i,j,l} w_{il} + \sum_{l_1=1}^m w_{il_1} w_{l_1}^C < -\Delta_{i,j,l} w_{jl} + \sum_{l_1=1}^m w_{jl_1} w_{l_1}^C$$

$$-\Delta_{i,j,l} w_{il} + w_i^{glob} < -\Delta_{i,j,l} w_{jl} + w_j^{glob}$$

$$w_i^{glob} - w_j^{glob} < (w_{il} - w_{jl}) \Delta_{i,j,l}$$

$$\Delta_{i,j,l} > \frac{w_i^{glob} - w_j^{glob}}{w_{il} - w_{jl}} \quad \text{якщо} \quad w_{il} > w_{jl}$$

$$\Delta_{i,j,l} < \frac{w_i^{glob} - w_j^{glob}}{w_{il} - w_{jl}} \quad \text{якщо} \quad w_{il} < w_{jl}$$

Визначення діапазонів змін ваг критеріїв, які призводять до змін рангів альтернатив: дистрибутивний синтез

Твердження

$$\delta_{i,j,l} = w_l^C \cdot \frac{a_i - a_j}{a_i + a_j} \quad 1 \leq i < j \leq n \quad l = 1, \dots, m$$

$$\delta_{i,j,l} > \delta_{i,j,l}^{porog} \quad \text{якщо} \quad w_{il} > w_{jl}$$

$$\delta_{i,j,l} < \delta_{i,j,l}^{porog} \quad \text{якщо} \quad w_{il} < w_{jl}$$

$$\delta_{i,j,l}^{porog} = \frac{w_i^{glob} - w_j^{glob}}{w_{il} - w_{jl}} \cdot \frac{1}{w_l^C}$$

за умов:

$$1) \quad w_i^{glob} \geq w_j^{glob} \quad \text{для} \quad i < j$$

$$2) \quad \delta_{i,j,l}^{porog} \leq 1$$

Визначення діапазонів змін ваг критеріїв, які призводять до змін рангів альтернатив: мультиплікативний синтез

$$(w_l^C)' = w_l^C - \Delta_{i,j,l} = w_l^C - \delta_{i,j,l} w_l^C \quad w_i^{\text{глоб}} \geq w_j^{\text{глоб}} \quad i < j$$

$$P\left(\frac{a_i}{a_j}\right) = \prod_{l_1=1}^m \left(\frac{w_{il_1}}{w_{jl_1}}\right)^{w_{l_1}^C} \geq 1$$

$$(w_i^{\text{глоб}})' < (w_j^{\text{глоб}})' \quad i < j$$

$$P'\left(\frac{a_i}{a_j}\right) = \prod_{l_1=1}^m \left(\frac{w_{il_1}}{w_{jl_1}}\right)^{(w_{l_1}^C)^*} < 1$$

$$(w_l^C)^* = \frac{(w_l^C)'}{\text{sum}} \quad \text{sum} = (w_l^C)' + \sum_{l_1=1, l_1 \neq l}^m w_{l_1}^C > 0$$

$$(w_{l_1}^C)^* = \frac{w_{l_1}^C}{\text{sum}}$$

$$\forall l_1 = 1, \dots, m \quad l_1 \neq l$$

$$P'\left(\frac{a_i}{a_j}\right) = \left(\frac{w_{il}}{w_{jl}}\right)^{\frac{w_l^C - \Delta_{i,j,l}}{\text{sum}}} \prod_{l_1 \neq l}^m \left(\frac{w_{il_1}}{w_{jl_1}}\right)^{\frac{w_{l_1}^C}{\text{sum}}} < 1$$

Визначення діапазонів змін ваг критеріїв, які призводять до змін рангів альтернатив: мультиплікативний синтез

$$P' \left(\frac{a_i}{a_j} \right) = \left(\frac{w_{il}}{w_{jl}} \right)^{\frac{-\Delta_{i,j,l}}{sum}} \prod_{l_1=1}^m \left(\frac{w_{il_1}}{w_{jl_1}} \right)^{\frac{w_{l_1}^C}{sum}} < 1$$

$$\ln \left(\frac{w_i^{глоб}}{w_j^{глоб}} \right) - \Delta_{i,j,l} \ln \left(\frac{w_{il}}{w_{jl}} \right) < 0$$

$sum > 0$

Твердження

$$a_i \quad a_j \quad w_l^C \quad 1 \leq i < j \leq n \quad l = 1, \dots, m$$

$$\delta_{i,j,l} > \delta_{i,j,l}^{порог} \quad \text{якщо} \quad \delta_{i,j,l}^{порог} \geq 0$$

$$\delta_{i,j,l} < \delta_{i,j,l}^{порог} \quad \text{якщо} \quad \delta_{i,j,l}^{порог} < 0$$

$$\delta_{i,j,l}^{порог} = \frac{\ln(w_i^{глоб}) - \ln(w_j^{глоб})}{\ln(w_{il}) - \ln(w_{jl})} \frac{1}{w_l^C}$$

за умов:

$$1) \quad w_i^{глоб} \geq w_j^{глоб} \quad \text{для} \quad i < j$$

$$2) \quad \delta_{i,j,l}^{порог} \leq 1$$

5.3. Критичні та стійкі альтернативи

Постановка задачі

$$w_1^{\text{глоб}} \geq w_2^{\text{глоб}} \geq \dots \geq w_n^{\text{глоб}}$$

$$w'_{ir} = w_{ir} - \Delta_{i,j,r}^a \quad \delta_{i,j,r}^a = \frac{\Delta_{i,j,r}^a}{w_{ir}} \quad \begin{array}{l} 1 \leq i < j \leq n \\ 1 \leq r \leq m \end{array}$$

$$(w_i^{\text{глоб}})' < (w_j^{\text{глоб}})' \quad i < j \quad \Delta_{i,j,r}^a < w_{ir} \quad \delta_{i,j,r}^a < 1$$

$$CritVal_{ir}^a = \min_{j \neq i} \left\{ |\delta_{i,j,r}^a| \right\} - \text{ступінь критичності } a_i \text{ відносно } C_r$$

$$a_{crit} = \arg \min_{i,r} \left\{ CritVal_{ir}^a \right\} - \text{критична альтернатива}$$

$$SensVal_{ir}^a = 1 / CritVal_{ir}^a - \text{чутливість } a_i \text{ відносно } C_r$$

Якщо a_i стійка відносно C_r , то $SensVal_{ir}^a = 0$

Визначення діапазонів змін локальних ваг альтернатив : дистрибутивний синтез

$$w'_{ir} = w_{ir} - \Delta_{i,j,r}^a \quad \sum_{i=1}^n w_{ir} = 1 \quad \forall r = 1, \dots, m$$

$$w_{ir}^* = \frac{w'_{ir}}{w'_{ir} + \sum_{i_1=1, i_1 \neq i}^n w_{i_1 r}} \quad w_{jr}^* = \frac{w_{jr}}{w'_{ir} + \sum_{i_1=1, i_1 \neq i}^n w_{i_1 r}} \quad \forall j = 1, \dots, n$$

$$j \neq i$$

$$w'_{ir} + \sum_{i_1=1, i_1 \neq i}^n w_{i_1 r} = 1 - \Delta_{i,j,r}^a$$

$$w_{ir}^* = \frac{w_{ir} - \Delta_{i,j,r}^a}{1 - \Delta_{i,j,r}^a} \quad w_{jr}^* = \frac{w_{jr}}{1 - \Delta_{i,j,r}^a} \quad \forall j = 1, \dots, n$$

$$j \neq i$$

Визначення діапазонів змін локальних ваг альтернатив : дистрибутивний синтез

$$(w_i^{glob})' < (w_j^{glob})' \Rightarrow \sum_{r_1=1}^m w_{ir_1}^* w_{r_1}^C < \sum_{r_1=1}^m w_{jr_1}^* w_{r_1}^C \quad i < j$$

$$w_{ir}^* w_r^C + (w_{ir} - w_{ir}) w_r^C + \sum_{\substack{r_1=1, \\ r_1 \neq r}}^m w_{ir_1} w_{r_1}^C < w_{jr}^* w_r^C + (w_{jr} - w_{jr}) w_r^C + \sum_{\substack{r_1=1, \\ r_1 \neq r}}^m w_{jr_1} w_{r_1}^C$$

$$w_{ir}^* w_r^C - w_{ir} w_r^C + w_i^{glob} < w_{jr}^* w_r^C - w_{jr} w_r^C + w_j^{glob}$$

$$\frac{w_{ir} - \Delta_{i,j,r}^a}{1 - \Delta_{i,j,r}^a} w_r^C - w_{ir} w_r^C + w_i^{glob} < \frac{w_{jr}}{1 - \Delta_{i,j,r}^a} w_r^C - w_{jr} w_r^C + w_j^{glob}$$

... ..

$$\Delta_{i,j,r}^a > \frac{w_i^{glob} - w_j^{glob}}{w_i^{glob} - w_j^{glob} + w_r^C (w_{jr} - w_{ir} + 1)} \quad i < j$$

Визначення діапазонів змін ваг альтернатив, які призводять до змін рангів альтернатив: дистрибутивний синтез

Твердження

$$a_i \quad a_j \quad w_{ir} \quad r = 1, \dots, m$$

дистрибутивний синтез

$$\delta_{i,j,r}^a > \delta_{i,j,r}^{a \text{ порог}} \quad \text{якщо} \quad i < j$$

$$\delta_{i,j,r}^a < \delta_{i,j,r}^{a \text{ порог}} \quad \text{якщо} \quad i > j$$

$$\delta_{i,j,r}^{a \text{ порог}} = \frac{w_i^{\text{глоб}} - w_j^{\text{глоб}}}{w_i^{\text{глоб}} - w_j^{\text{глоб}} + w_r^C (w_{jr} - w_{ir} + 1)} \frac{1}{w_{ir}}$$

за умов:

$$1) \quad w_i^{\text{глоб}} \geq w_j^{\text{глоб}} \quad \text{для} \quad i < j$$

$$2) \quad \delta_{i,j,r}^{a \text{ порог}} < 1$$

Визначення діапазонів змін ваг альтернатив, які призводять до змін рангів альтернатив: мультиплікативний синтез

$$P\left(\frac{a_i}{a_j}\right) = \prod_{l_1=1}^m \left(\frac{w_{il_1}}{w_{jl_1}}\right)^{w_{j1}^C} \geq 1 \quad i < j \quad (w_i^{\text{злог}})' < (w_j^{\text{злог}})' \Rightarrow P'(a_i / a_j) < 1$$

$$P'\left(\frac{a_i}{a_j}\right) = \left(\frac{w_{i1}}{w_{j1}}\right)^{w_1^C} \dots \left(\frac{w'_{ir}}{w_{jr}}\right)^{w_r^C} \dots \left(\frac{w_{im}}{w_{jm}}\right)^{w_m^C} < 1$$

$$P'\left(\frac{a_i}{a_j}\right) = \left(\frac{w_{i1}}{w_{j1}}\right)^{w_1^C} \dots \left(\frac{w_{ir} - \Delta_{i,j,r}^a}{w_{jr}}\right)^{w_r^C} \left(\frac{w_{ir}}{w_{ir}}\right)^{w_r^C} \dots \left(\frac{w_{im}}{w_{jm}}\right)^{w_m^C} < 1$$

$$P\left(\frac{a_i}{a_j}\right) \cdot \left(\frac{w_{ir} - \Delta_{i,j,r}^a}{w_{ir}}\right)^{w_r^C} < 1 \quad \dots \quad \dots \quad \dots$$

$$\Delta_{i,j,r}^a > w_{ir} \left(1 - P\left(\frac{a_i}{a_j}\right)^{-1/w_r^C} \right) = w_{ir} \left(1 - P\left(\frac{a_j}{a_i}\right)^{1/w_r^C} \right) \quad i < j$$

Визначення діапазонів змін ваг альтернатив, які призводять до змін рангів альтернатив: мультиплікативний синтез

Твердження

$$a_i \quad a_j \quad w_{ir} \quad r = 1, \dots, m$$

мультиплікативний синтез

$$\delta_{i,j,r}^a > \delta_{i,j,r}^{a \text{ порог}} \quad \text{якщо} \quad i < j$$

$$\delta_{i,j,r}^a < \delta_{i,j,r}^{a \text{ порог}} \quad \text{якщо} \quad i > j$$

$$\delta_{i,j,r}^{a \text{ порог}} = 1 - \left(\frac{w_j^{\text{глоб}}}{w_i^{\text{глоб}}} \right)^{1/w_r^C}$$

за умов:

$$1) \quad w_i^{\text{глоб}} \geq w_j^{\text{глоб}} \quad \text{для} \quad i < j$$

$$2) \quad \delta_{i,j,r}^{a \text{ порог}} < 1$$